Turkish Studies
Language and Literature
Volume 14 Issue 4, 2019, p. 2057-2075
DOI: 10.29228/TurkishStudies.37865
ISSN: 2667-5641
Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY
EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

Received/Geliş: 29.09.2019 ***Accepted/Kabul:*** 20.12.2019

Report Dates/Rapor Tarihleri: Referee 1 (06.10.2019)-Referee 2 (27.11.2019)

This article was checked by iThenticate.

YAKOB GOGEBAŞVİLİ VE ÇEVİRİBİLİM UYGULAMALARI AÇISINDAN "NİNNİ NE YAPTI?" ADLI HİKÂYESİNİN TÜRKÇEYE ÇEVİRİLERİNİN ANALİZİ

Gül Mükerrem ÖZTÜRK[*]

ÖZ

Bu çalışmada, 19. yüzyılın önemli Gürcü yazarlarından biri olan Yakob Gogebaşvili'nin 1890 yılında yayımladığı "ია ნანა რა ქნა?"/ Ninni Ne Yaptı? adlı özgün dili Gürcüce olan ve farklı çevirmenler tarafından Türkçe'ye çevrilen hikaye ele alınarak karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Amaç, çevirmenlerin aynı esere nasıl yaklaştığını ve ne tür stratejileri kullanarak kaynak metin ile erek çeviriler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları eşdeğerlik bağlamında ortaya koymaktır.

İncelenen erek metin örnekleri Hayri Hayrioğlu (1980, Aksiseda Matbaası, İstanbul) ve Gül Mükerrem Öztürk ve Asmat Japaridze (2016, Kültür Ajans Yayınevi, Ankara) çevirileri temel alınarak incelenmiştir. Eser, Gideon Toury'nin erek odaklı çeviri kuramı kapsamında incelenecek olup buradan hareketle eser incelememiz süresince kaynak metin yazarı ve hikâyesi hakkında kısa bir bilgi verilecek olup bölüm sayıları ve sayfa sayıları ele alınacaktır. Daha sonrasında ise çeviri süreci kısmında kaynak metinden seçilen cümleler hedef metinlere aktarımındaki çeviriler karşılaştırılarak eşdeğerleri saptanmıştır.

Çalışma sonucunda, Gideon Toury'nin kuramına göre ele aldığımız her iki çeviri metninde farklılıkların olduğu görülmüştür. Kaynak metin ile erek metinler arasındaki dilsel eşdeğerliğin yanı sıra anlam eşdeğerlikleri de saptanmıştır. Her iki erek metindeki çevirmenlerin çeviri süresince kullandıkları stratejiler ise çıkarma, yerlileştirme, ekleme, yorumlama, birebir çeviri stratejileri kullandığı tespit edilmiştir. Gideon Toury kuramından yola çıkarak Ç1'in kabul edilebilir çeviri, Ç2'in ise yeterli çeviri olarak belirtilmiştir.

[*] Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Gürcü Dili ve Edebiyatı Bölümü, E-posta: gul.m18@hotmail.com

Anahtar Kelimeler: İavnanam Ra Hkmna? Hikaye, Çeviri, Strateji, Eşdeğerlik.

THE ANALYSIS OF THE TURKISH TRANSLATIONS OF THE "NINNI NE YAPTI?" FROM THE PERSPECTIVE OF THE YAKOB GOGEBAŞVILI AND TRANSLATION SCIENCE APPLICATIONS

ABSTRACT

In this study, the story named "იავნანამ რა ჰქმნა?"/ Ninni Ne Yaptı? will be examined comparatively. The story was published by one of the most important Georgian writers of the 19th century, Yakob Gogebaşvili, in 1890. The original story is Georgian and translated into Turkish by different translators. The aim is to show the way how the translators approach the same work and what kind of strategies are used for differences and similarities between the source text and the target translations in the context of equivalence.

The sample texts examined were analyzed based on the translations of Hayri Hayrioğlu (1980, Aksiseda Printing House, Istanbul) and Gül Mükerrem Öztürk and Asmat Japaridze (2016, Kültür Ajans Yayınevi, Ankara). The work will be examined within the scope of Gideon Toury's goal-oriented translation theory. From this point of view, we will briefly give information about the source text writer and story during the course of our work. Chapter numbers and page numbers will be examined. After that, at the part of the translation process, their equivalents were determined by comparing the translation of the selected sentences from the source text to the target texts.

As a result of the study, it is seen that there are differences in both translation texts that we discussed according to Gideon Toury's theory. In addition to the linguistic equivalence between the source text and the target texts, meaning equivalents were also determined. The strategies used by translators in both target texts during the translation process were found to use strategies of subtraction, supplementation, localization, interpretation, and a literal translation. Based on the Gideon Toury's theory, T1 is accepted as an acceptable translation and T2 as an adequate translation.

STRUCTURED ABSTRACT

In this study, translations of Georgian writer in 19 Yakob Gogebasvili's work named "იავნანამ რა ჰქმნა?" /Ninni Ne Yaptı? published in 1890 into Turkish by different translators will be discussed and examined comparatively. The main purpose of our study is to reveal how the translators approach the same work and what kind of strategies are used related to similarities and differences between source texts and target translations in terms of equivalence. Both translation examples used different translation equivalents and strategies. However, Asmat Japaridze and Gül Mükerrem Öztürk's translation was made in

accordance with the source text in a more loyal way when is it compared to Hayri Hayrioğlu's translation. Therefore, they can be said to be sufficient translations. Firstly, information about the author and the work will be given and both translations will be examined comparatively based on Gideon Toury's theory. The strategies used by translators in both target texts during the translation process were found to use strategies of subtraction, localization, interpretation and literal translation.

Introduction

As it is known, the concept of translation represents cultural variability. Since words in each nation have their peculiar meaning, translation activities have different concepts in different cultures. Differences between concepts may also differ at the semiotics level. If we compare them to each other, lexical units indicating the concept of the translation may not be synonymous with each other. Translation concepts differ in semiotic relations in world languages. In the context of globalization, translation studies were examined within the framework of cultural studies. As the theoretical dimension expanded to examine translation, it was requested that existing definitions of translation should be revised within the framework of new approaches. In the context of the expansion of the concept of translation, there is an ongoing debate on the essence of translation in scientific circles.

Georgian scientist Beridze (2018: 17) explains that there are special theories of translation as follows: 1) Typology of the responses that occur doing translation from one language to another

2) Typology of non-equivalent word units, grammatical structures, and stylistic techniques

3) The translators' unique styles: word selection, sentence formation, stylistic quotation strategy.

As it is known, specific translation theories are based on experimental material research and discussion analysis. Empiricism material enriches the theory of special translation and provides them scientific credibility. The history and practice of translation theory explore the historical stages and main aspects of translation, as well as the various ideas that make up the task and method of translation, and various assumptions about the role that literary translation gives to national culture.

We can examine translation theories in 3 parts:

1. General translation theory examines common, universal translation rules for written and oral translation, theoretical foundations of linguistic, stylistic, and functional inter-linguistic by type. Feodorov describes the general theory of translation as the "common system" that we use in any language to translate any text.

2. The topics of special translation theories are: a) the typology of translation from one language to another b) the typology of non-equivalent word units, the typology of grammatical structures, and stylistic modes c) the translator's individual style: word selection, syntax formation of the sentences, translation strategy in terms of style.

3. Special translation theories examine the characteristics of different translation activities and investigate types of interpreting: synchronized and sequential, written translation, paragraph type, and so on. However, these theories are limited to the text typology.

Since the words and syntaxes from different language families such as Turkish-Georgian do not show kinship, the meaning of words and syntaxes in these languages are provided through translation and therefore the use of the expression in a correct way gets harder. The translator has to know the culture and language rules of the two languages.

One of the cornerstones of translation is equivalence. Equivalence is the real relationship between target-text and source text (Toury, 1980: 115, cited in Vermeer, 2008: 43)[2]. Toury introduced two new concepts of "competence" and "acceptability. The concept of "competence is based on the source text, and the concept of "acceptability" is mentioned in terms of the principles and rules of the target language.

Method

Translation equivalence and translation strategies frequently used by translators were taken into consideration when comparing translations. Besides, this study analyzes how and at what level of acceptability or competency of translations, and to what extent translators remain loyal to the source text. In the study, the abbreviation of the source text is stated as ST and the target text is abbreviated as TT. In addition, the translation of Hayri Hayrioğlu was shortened to T1 and the translation of Asmat Japaridze and Gül Mükerrem Öztürk was shortened to T2.

Findings and Conclusion

In this study, Turkish translations were evaluated considering Hayri Hayrioğlu, Asmat Japaridze and Gül Mükerrem Öztürk's translations. Evaluations were made about the work called "Iavnanam Ra Hkmna? (Story of a Lullaby(Iavnana / What did the ullaby do?). In the two examples of translation, different translation equivalents and strategies were used and the diversity was different for each story. Although the translation of Japaridze and Gül Mükerrem Öztürk is not faithful to the text in some places, we can say that it is more faithful to the source text when we compare it with Hayri Hayrioğlu's translation. Especially chapter headings do not take place in Hayri Hayrioğlu except for one chapter. Another important factor about T1 is that it has a footnote which does not take place in the source text. The translation of Asmat Japaridze and Gül Mükerrem Öztürk has been more loyal to the source text. Frequently used strategies in Hayri Hayrioğlu's translations are adding, subtracting, interpreting. In addition to adding and deleting, the literal translation is seen in both translation examples. As a result, even in the translations that are as loyal to the source text as possible, breaks from the source text may be seen, and in the translations that are very close to the target language and culture, there may be similarities to the source text related to the meaning. In the light of all this information, in terms of their distance from the source text, T2 is the closest translation to the source text, which means it is adequate and has

competency. T1 is the farthest one to the source text in terms of the language and the culture, which makes it an acceptable translation.

Keywords: İavnanam Ra Hkmna?, Story, Translation, Strategy, Equivalence.

Giriş

Çeviri kavramı kültürel değişkenliği temsil etmektedir. Her ulusun kendine özgü anlamı olduğundan çeviri faaliyetleri farklı kültürlerde farklı kavramlara sahiptir. Kavramlar arası farklılıklar göstergebilim düzeyinde de farklılıklar gösterebilir. Eğer birbirleriyle karşılaştırırsak çeviri kavramını belirten sözcüksel birimler birbirleriyle eş anlamlı olmayabilir. Dünya dillerinde çeviri kavramları göstergebilimsel ilişkileri farklılık göstermektedir. İngilizce "translation" başka dillerin göstergebilimsel topluluğuyla karşılaştırıldığında şu şekilde belirtebiliriz:

Dil	**Kavramsal Belirti**
İspanyolca	Traducer
Fransızca	Traduction
Almanca	Übersetzung
İtalyanca	Traduzione
Sanskritçe	Amuvad
İgbo, Nijarya dili	Tapia / kowa
Arapça	Tarjama
Yidiş dili	Targem
Türkçe	1. Çeviri 2. Tercüme 3. Yere nakil 4. Tahvil 5. Tebdil
Gürcüce	თარგმანი/Tarmgmani

Küreselleşme bağlamında çeviribilim çalışmaları kültürbilimi çalışmaları çerçevesinde incelenmiştir. Çeviri incelemek için teorik boyutu genişledikçe mevcut çeviri tanımlarının yeni yaklaşımlar çerçevesinde gözden geçirilmesi istenmiştir. Çeviri kavramının genişlemesiyle birlikte bilimsel çevrelerde aktif bir şekilde çevirinin özü üzerine tartışmalar devam etmektedir. İspanya' da öncü teorisyen Antony Pym' a göre (2007:1-2) günümüzde çeviribiliminin o kadar iyi gelişmediğini farklı dil ve kültürlerde belirli kavramların dağılımının niteliksiz nicel veya nitel bir gösterge ile belirlenebilmektedir.

Çeviribilimi 1980'li yıllardan bu yana bilimin dikkatini çekmiştir. Ancak bu alan dünyanın eğitim ve bilimsel alanda sadece insani disiplinler arasında tanınmıştır. Yazılı ve sözlü çeviri, tarihsel olarak kültürler arası iletişimde en büyük fakat mütevazı ve bazen görünmez kültürlerarası iletişimi gerçekleştirmektedir. Ayrıca kaynak metnin sadece dilsel yönünü değil aynı zamanda sosyo-dilbilimsel ve pragmatik yönlerini, konuşmanın psiko-kültürel ortamın dışında ikinci dile bilgi aktarımının dışa vurumu söz konusudur.

Çeviribilimi terimi Hollanda öncü Amerikalı bilim adamı C. Holmes ismiyle ilişkilidir. 1972 yılında yeni ortaya çıkmış disiplin ve karşılaştığı problemler üzerine yazmıştır. Özellikle Holmes çeviri pratikliği ve çeviri katmanları etrafında birçok incelenen sorun olduğuna dikkat çekmektedir (Holmes, 1988/2000: 173).

Holmes Tablosu:

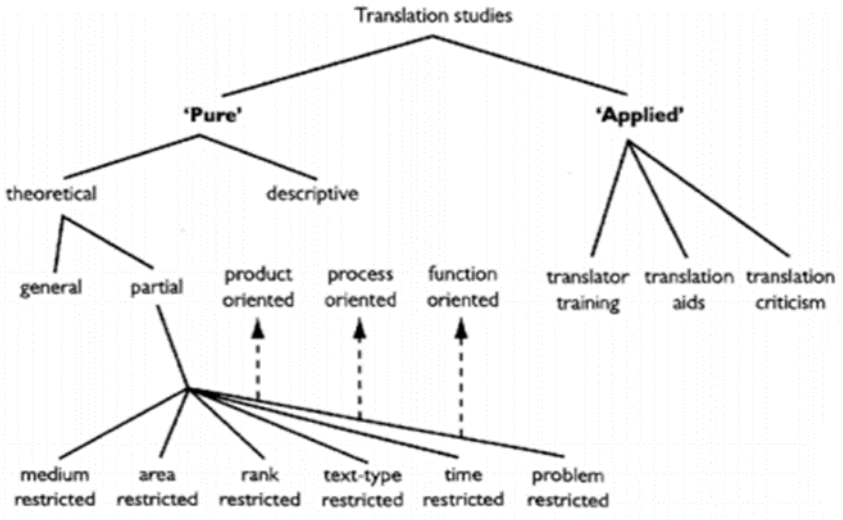

Alman bilim adamı Schleiermacher (1973: 12) çeviriyi, okuru yazara götürmek ya da yazarı okura götürmek olarak değerlendirmektedir. Türk bilim adamı Vardar, çeviriyi iletişim yönüyle "diller ve kültürlerarası bir aktarım, bütün çağlarda karşımıza çıkan bir etkinlik, çeşitli uygarlıklar arasında köprü kuran, değişik toplumlardan insanları birbirine yaklaştıran, her türlü kültürel değeri içinde oluşturduğu tarihsel ve toplumsal çevrenin dışına taşıyan, o çevreden olmayan kişilerin yararlanması için sunan, uygarlıklar arası bir iletişim aracıdır (Vardar, 1981: 172-173).

Gürcü bilim adamı Beridze (2018: 17) çevirinin özel teorilerinin olduğunu şu şekilde açıklamaktadır:

1) Bir dilden başka bir dile çevirirken ortaya çıkan karşılıklarının tipolojisi.

2) Eş değer olmayan sözcük birimlerinin, gramer yapılarının ve üslup tekniklerinin tipolojisi

3) Çevirmenin kendine özgü tarzı: Kelime seçimi, cümle kuruluş şekli, üslup aktarma stratejisi.

Bilindiği üzere özel çeviri teorileri, deneysel materyal araştırması ve tartışması analizine dayanmaktadır. Ampirizm (Görgül) materyali özel çeviri teorisini zenginleştirmekte ve onlara bilimsel inandırıcılık kazandırmaktadır. Çeviri teorisi tarihi ve uygulaması, çevirinin tarihsel aşamalarını ve ana yönlerini, ayrıca çevirinin görevini ve çevirmenlik metodunu oluşturan değişik fikirleri ve edebi çevirinin milli kültüre verdiği rol hakkındaki çeşitli varsayımları araştırmaktadır.

Böylece çeviri teorilerini 3 kısımda inceleyebiliriz:

1. Genel çeviri teorisi, yazılı ve sözlü çeviri, evrensel çeviri kurallarını türe göre diller arası sözlükbilimsel, biçimbilimsel ve işlevsellik ile ilgili teorik temelleri inceler. Genel çeviri teorisi, herhangi bir metni erek dile çevirirken herhangi bir dilde kullandığımız "ortak sistem"dir.

2. Özel çeviri teorilerinin konuları şunlardır: a) bir dilden diğer dile çevirirken ortaya çıkan tipolojisi b) eşdeğer olmayan (karşılığı olmayan) sözcük birimlerinin tipolojisi, gramer yapıları ve üslup modların tipolojisi c) çevirmenin bireysel tarzı: kelime seçimi, cümlelerin sintaks oluşumu, üslup çeviri stratejisi.

3. Özel çeviri teorileri, farklı çeviri faaliyetlerinin özelliklerini inceler ve sözlü çeviri türlerini araştırır: senkronize ve ardışık, yazılı çeviri, paragraf türü vb. Ancak, bu teoriler türsel tipoloji metinlerle sınırlandırılmıştır.

Türkçe-Gürcüce gibi farklı dil ailelerinden gelen sözcükler ve sözdizimleri akrabalık göstermediği için bu dillerdeki sözcüklerin ve sözdizimlerinin anlamı çeviri yoluyla sağlandığından ifadenin yerinde kullanılması güçlenmekte ve bu yüzden çevirmenin iki dilin kültürünü ve dil kurallarını bilmek zorundadır.

Mermi Uygur (1997: 37-38)'a göre "Çeviri yapıtı ilk olmayan bir ilk, sonra-gelen bir önce, kendi başına varolan bir karşı ağırlıktır. Çeviri yapıtı hem çevirdiği şeyi gösterir hem de yapıtta görünen, çevrilenin kendisi değildir… Çeviri bir ilki başka bir ilk de göz önüne sermektir."

Çevirinin temel taşlarından biri de eşdeğerliktir. Eşdeğerlik, erek-metinle kaynak metin arasında oluşan gerçek ilişkidir (Toury, 1980: 115, akt. Vermeer, 2008: 43). Toury, "yeterlilik" ve "kabul edilebilirlik" iki yeni kavram ortaya koymuştur. "Yeterlilik" kavramını, kaynak metin esas alınarak yapılan, "kabul edilebilirlik" kavramını ise erek (hedef) dilin ilke ve kurallarına uygun olarak çeviri yapılmasından bahsetmektedir.

Çeviri, kaynak metindeki bir gönderiyi, aynı etkiyle belli tarzda hedef dile aktarabilmektir. Werner Koller (1992: 16-17)'e göre çeviri; "Kaynak dildeki bir metni amaç dildeki bir metne götüren, bunu yaparken de amaç metinle kaynak metin arasında bir çeviri (ya da eşdeğerlik) bağı kuran dilsel-metinsel bir işlemin sonucudur…"

Popoviç'e göre çeviri esnasında dört dip eşdeğerlik söz konusudur:

1. Dilsel eşdeğerlilik: Kaynak dil metni ile hedef dil metni arasında dil düzeyinde benzerlik sağlanır, yani sözcüğü sözcüğüne çeviri yapılır.

2. Dizisel eşdeğerlilik: Dizisel anlatım eksenindeki öğelerin eşdeğerliliği söz konusudur. Yani dilbilgisi öğelerinin eşdeğerliliği aranır.

3. Biçimsel eşdeğerlilik: Hem kaynak hem de çeviri metnindeki öğelerin işlevsel eşdeğerliliği aranır.

4. Metinsel (dizimsel) eşdeğerlilik: Bir metnin dizimsel yapılanışı yönünden eşdeğerliliği, yani şekil ve biçim eşdeğerliliği aranır." (Popoviç, 1995: 44)

Yukarıda verdiğimiz tüm bu bilgiler doğrultusunda İakob Gogebaşvili'nin "იავნანამ რა ჰქმნა (Turk. Okunuşu: İavnanam Ra Hkmna?)" adlı eserinin iki farklı çevirisi üzerinde incelemelerde bulunulacaktır. Öncelikle yazar ve eser hakkında bilgilere yer verilip her iki çeviri de Gideon Toury'nin teorisinden yola çıkarak çeviri stratejileri kapsamında karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Bu kapsamda ele alınan eser ve çeviriler şunlardır:

Kaynak Metin:

İakob Gogebaşvili, (2013). იავნანამ რა ჰქმნა. Tiflis: Bakur Sulakauri Yayınları, 30 s.

Çeviri 1:

იავნანამ რა ჰქმნა, (1968). Bir Ninninin Hikâyesi / İyavnana Ne Yaptı?, çeviren: Hayri Hayrioğlu. İstanbul: Aksiseda Matbaası, 16 s.

Çeviri 2:

იავნანამ რა ჰქმნა?, (2016). Ninni Ne Yaptı?, çeviren: Gül Mükerrem Öztürk, Asmat Japaridze. Ankara: Kültür Ajans Yayınları, 34 s.

	Kaynak Metin (KM)	Çeviri 1 (Ç1)	Çeviri 2 (Ç2)
Sayfa Sayısı	30	16	34
Bölüm Sayısı	13	12	13

Tablo 1: İncelenen Metinlerdeki Sayfa ve Bölüm Sayıları

İakob Gogebaşvili Kimdir?

Gürcü eğitim bilimci, Gürcistan'daki bilimsel pedagojinin kurucusu, yayıncı, çocuk yazarı, toplum öncüsü ve İakob Simoni'nin oğlu Yakob Gogebaşvili 27 Ekim 1840 yılında Gori şehrinden 12 kilometre uzaklığında yer alan Varian Köyü'nde fakir bir papaz ailesinde doğmuştur. 1855 yılında Tiflis'te Ruhban eğitimine, 1861'de ise Kiev Ruhban Akademisi'ne katılmıştır. Aynı zamanda üniversitede doğa bilimleri derslerine de girmiştir. Ancak hastalığından dolayı 1863 yılında ülkesine geri dönmek zorunda kalmıştır. 1864 yılında Gogebaşvili, Tiflis Ruhban Okulu'nda öğretmenliğe, 1868'de ise Müfettişliğe atanmıştır. İlia Çavçavadze ve Akaki Tsereteli liderliğindeki ulusal kurtuluş hareketinde aktif olarak yer almıştır.

Gogebaşvili'nin ilerici pedagojisi, Sinodi[1] ve Kral yetkililerinin hoşnutsuzluğuna yol açmıştır. 1874'te siyasi olarak güvenilmezliği nedeniyle reddedilmiş ve kamu hizmetine girememiştir. Ancak tüm yaşamını toplum öncülüğüne adamaya devam etmiştir. Gogebaşvili, Gürcistan'daki devlet okullarının kurulması için yorulmadan çalışmış ve örgün eğitimdeki gerçek eğitimin avantajlarını savunmuştur. Gürcüler arasında özellikle okuma yazmanın yayılmasına öncülük ederek topluluk oluşturması ve işlevselliği açısından önemli bir yer edinmiştir.

Gogebaşvili'nin pedagojik öğretisi, Rusya'nın ilerici pedagojik mirasının ustalıkla ve yaratıcı biçimde yeniden oluşturulması sonucu Gürcü kültürünün bağrında ortaya çıkmış ve bakış açısı Rus devrimci demokratik fikirleriyle şekillenmiştir. Rusya'daki Konstantin Uşinskisi'ye göre, pedagoji, ulusun yararına olan eğitimiyle, ulusal kültürün canlanmasıyla, anadil öğretimiyle ve Rus dilini öğrenmenin gerekliliği ile ilgilenen ilkesine sahipti. Gogebaşvili ilk olarak eğitimsel öğrenme fikrini ve öğretim ilkeleri olarak bilinçlilik ve aktiflik, sistematik ve düzeni, erişebilirliği ve görünürlüğü ileri sürmüştür. Gogebaşvili'nin çalışmalarında pedagojinin tüm önemli sorunları ele alınmıştır: "Milli kale", "Ağaç meyveyle tanınır", "Halk eğitiminde yeni adım", "Halk eğitiminde kör liderlik", "Yeni öğrencilik planı hakkında", "Gürcistan'daki eğitim durumu", "Anadil öğretim sorunları" vb. Gogebaşvili'nin ders kitapları özellikle dikkat çekicidir. "Gürcü dili alfabesi" ve "Öğrenciler için İlk okuma kitabı" (1865), "Doğa kapısı" (1868), "Ana dil" (1876), "Ruskoe Slovo" (1887) gibi kitaplar Gürcü okullarının ilköğretimdeki Gürcü dili ve Rus dili ders kitaplarında yer alarak yeni Gürcü edebi dilinin gelişmesinde ve mirasında önemli rol oynamışlardır. Gogebaşvili, Gürcü çocuk edebiyatının kurucusudur. Hikâyelerindeki didaktik unsur, sanatsal gerçekçiliği organik olarak birleştirmektedir. Gogebaşvili'nin sanatsal yaratıcılığının temel kaynağı Gürcü folklorudur. Gürcü halk atasözlerinin temelini "Hırsız ve horoz", "Kırlangıç ve koyun", "Koyun ve mart" ve daha pek çok hikâye oluşturmaktadır. Hikâyeleri "Takip edilen arkadaş", "Serçe", "Aslan", "Kırlangıç", "Deve", Somon yaşamı", "Nem", "Gökkuşağı" vb. Çocuklara kuş ve hayvan dünyasını tanıtır. Tarihsel kısa öyküleri ise "Aspindza Savaşı", "İotam Zedgenidze", "Kral Erekle ve İngilo kadın", "Tsotne Dadiani", "Üç yüz fedakâr köylü", "Geçmişin ışığı" vb.

Gençlere vatanı için fedakârlığı ve sevgiyi aşılayan, ünlü hikâyesi "İavnanam Ra Hkmna?" (1890) hümanizmi, yurtseverliği ve halkların dostluğunu yaymaktadır. 1910 yılında yazarın seçilmiş pedagojik ve yayıncılık eserlerinin birinci cildi yayınlanmıştır. Kendi çocuk hikâyeleri ve eleştirel

[1] Sinodi: Devrim öncesi Rusya'da Ortodoks Kilisesi'nin kolektif topluluğu; şu anda ise Rusya Patriği ve Gürcistan Katolik- Patriği danışma organıdır.

yorumlarıyla Gogebaşvili, "Nobati", "Cecili" ve "Nakaduli" gibi gençlik dergilerine büyük bir emek ortaya koymuştur.

Gogebaşvili halk eğitimine para harcamamıştı; Fakir öğrencilere, şairlere, yazarlara maddi yardımda bulunmuş, Rus ve yabancı yükseköğretimde okuyan Gürcü öğrencilerine para göndermiştir. Ölümünden önce bütün eşyalarını Gürcü edebi toplumuna vermiştir.

14 Haziran 1912 yılında 71 yaşında vefat etmiştir. Gogebaşvili'nin naaşı Didube'den Mtatsminda Pantheon'a taşınmıştır. 1952-1965'te Giorgi Tavzishvili ve David Lortkipanidze tarafından düzenlenen Gogebashvili'nin on ciltlik çalışması Varlam Kajaia tarafından yayınlanmış ve derlenmiştir. Pedagoji Derneği, yılın en iyi pedagojik çalışması ve ders kitabı için parasal bir ödül oluşturmuştur. Gogebaşvili, Pedagoji Bilimler Enstitüsü, Gürcistan Pedagoji Derneği, Halk Eğitim Kütüphanesi, Telavi Pedagoji Enstitüsü, Tiflis ve Gori Pedagoji Enstitüleri, Gogebaşvili köyünün adını almıştır. Varian Lisesi her yıl ekim ayında, Yakob Günü olarak kutlamalar yapmaktadır.

İavnanam Ra Hkmna? / Ninni Ne Yaptı? Adlı Hikâye

Büyük bir eğitimci olan Yakob Gogebaşvili bu hikâyesiyle Gürcistan'ın özellikle Kaheti tarafını Tsivgombori dağını, Alazani[2] nehrini bize tanıtmaktadır. Öğrencilere Gürcistan'ın, doğusundan Dağıstan ile sınırlandığı bilgisini vermektedir. Sonra yazar çocuklara Ninni Ne Yaptı? adlı hikayesiyle okuyucusuyla buluşmuştur. Hikâyenin içeriği kısaca şöyledir:

Eskiden Tsivgombori dağının[3] eteklerinde, ormanın kıyı kesiminde Vaşlovani[4] diye bir köy varmış. Soylu bir aliden olan Zurab Kartveladze, eşi Magdan ve üç yaşındaki kızıyla birlikte burada yaşarlarmış. Magdan'ın müthiş bir sesi varmış ve her gün kızına ninni söylermiş. Bir gün iki Lek tüccar, zengin olmak amacıyla Keto'yu kaçırıp Dağıstan'a Kaheti sınırına yakın bir köye götürmüşler. Bu köyde çocuğu olmayan zengin bir naib yaşarmış. Naib, Lek tüccarlarına 1 kese altın vererek Keto'yu satın almış. Naibin ailesiyle artık yaşamaya başlayan Keto zamanla Gürcüceyi unutmuş ve Lek bir kıza artık dönüşmüştür. Keto yaklaşık Dağıstan'da 10 yıl yaşadıktan sonra umudunu kesmeyen ve Dağıstan'da yaşadığını öğrenen öz babası Zurab Kartveladze kızını kaçırmış ve Gürcistan'a götürmüştür. Bu durumdan çok acı çeken Keto analığını-babalığını çok özlüyormuş. Mükemmel bir yaz günü sabahı Keto'nun annesi çocukluğunda sürekli söylediği Ninni'yi söyleeye başlamış ve o esnada Keto şarkının etkisiyle eski günleri hatırlamaya başlamış ve annesinin yanına gelerek "Annecim" diye seslenmiş ve ona sarılmıştır. Çocukluk şarkısı Ninni'yi kalbinin derinliklerinde hisseden Keto kendi öz anne-babasına kavuşmuştur. Her sonbahar bağ bozumu zamanında Keto'nun analığını-babalığını Dağıstan'a davet etmişlerdir. Keto, babası Zurabı ve annesi Magdan'ı, analığını-babalığını ayırt etmeden çok sevmiş. Böylece bu iki aile hep birlikte mutlu bir şekilde yaşamışlardır.

Çeviri Stratejleri

Çeviri stratejisi çevirmenlerin bir metni seçerken ve çevirirken o metne yaklaşımları ve aktarım sırasında benimsedikleri birtakım yöntemlerdir (Tahir Gürçağlar, 2014: 38). Buna bağlı olarak çeviri sürecine geçmeden önce belirlenen plana göre çeviri metni oluşturulması gerekir. Genel çeviri stratejileri, çevirmenlerin her türlü metinle karşı karşıya geldiklerinde başvurdukları stratejilerdir. Bu stratejiler kaynak metne ait bazı unsurların geri plana itilmesi, bazı unsurların ise özellikle öne çıkarılması biçiminde ortaya çıkar. (Tanrıkulu, 2018: 210). Böylece eserin çeviri çözümlemesinde birtakım çeviri stratejilerinden yararlanacağız. Bunlar: yerlileştirme, yer değiştirme, kültürel ödünçleme, ekleme, çıkarma, açımlama uyarlama, birebir çeviri, iletişimsel çeviri.

---

[2] Alazani, Kafkaslar'dan doğan akarsulardan biridir. Gürcistan'ın doğu kesiminde Kura ırmağına katılır.

[3] Tsiv-Gombori veya Gombori, Büyük Kafkas dağlarının Gürcü kesiminde bir dağ silsilesidir. Gürcistan'ın doğusundaki Kakheti eyaletinde yer alır.

[4] Gürcistan Alazani Nehri kıyısındaki korunan bir bölgedir.

Yerlileştirme yoluyla çeviri: Kaynak metnin konusunu, karakterlerini olayın geçtiği yerlerle birlikte erek kültüre taşıması, kaynak metinden yola çıkarak hedef kültüre yabancı olanı vermekten kaçınarak hedef kültür özelliklerine göre çevrilmesi işlemidir (Gürçağlar, 2013; Yalçın, 2015).

Kültürel ödünçleme: Sözcüğün ya aynen hiçbir değişikliğe uğratılmadan ya da erek dilin sesletim kurallarına uygun olarak aktarılması işlemidir, örneğin "hypertension" yerine "hipertansiyon" şeklinde çeviri (Yazıcı, 2007: 32).

Ekleme (Genişletme): Kaynak metinde bulunmayan bazı sözcüklerin veya ifadelerin hedef metne eklenmesi şeklinde yapılan çeviri stratejisidir. Ekleme yoluyla yapılan çevirilerde, metnin işlevini değiştirmeyen fakat metni güçlendiren, metnin bağdaşık olmasını sağlamak amacıyla genişletme yoluna gidilir (Yalçın, 2015).

Çıkarma (Daraltma): Çevirmenin kaynak dilde geçen bir sözcüğe, bir deyime veya ifadeye yer vermemesi işlemidir (Yalçın, 2015: 110).

Açımlama: Suçin'e (2013: 222) göre ise açımlama, kaynak metin ile hedef metin arasında kültürel, sosyal, dilbilgisel, sözcüksel, vb. düzeylerde farklılık olması durumunda, meydana gelen semantik boşluğu doldurmak için çevirmenin kaynak dildeki öğenin anlamını ve işlevini değiştirmeksizin hedef dile aktarması esnasında izlediği bir çeviri işlemidir.

Uyarlama: Kaynak metni hedef kültürün özelliklerini göz önünde bulundurarak çevirme; kimi durumda yeniden yazma olarak da tanımlanabilir (Yazıcı, 2007: 36).

Birebir çeviri: Çevrilecek olan sözcük, isim, deyim, atasözü gibi ifadelerin karşılıklarının hedef dile aktarılmasıdır.

Çeviri Çözümlemesi

Bu kısımda kaynak metin ve erek metinler, çevirmenlerin kullandığı stratejiler ve kuramlar bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Özellikle şunu belirtmek gerekirse; Ç1'de çıkartma stratejisi kullanılarak bazı kısımların çevrilmediğini görmekteyiz. Ayrıca çeviri eserleri incelediğimizde, Ç1'de çıkartma stratejisi kullanılarak 13 bölüm başlığının çevrilmediğini ve ana başlık "იავნანამ რა ჰქმნა"/ İavnanam Ra Hkmna?/Ninni Ne Yaptı? adlı eserin Ç1'de ise "İyavnana Ne Yaptı" şeklinde ekleme stratejisi kullanılarak çevrildiğini görmekteyiz. İncelenen çeviri metinler çıkarma, yerlileştirme, açımlama, yorumlama ve birebir çeviri stratejiler alt başlıklar halinde çözümlemesi yapılacaktır. Bahsettiğimiz bölüm başlıklarının erek metinlere aktarışı şu şekildedir:

Örnek I

Bölüm sırası	**Kaynak Metin (Yakob Gogebaşvili)**	**Ç1 (Hayri Hayrioğlu)**	**Ç2 (Gül Mükerrem Öztürk, Asmat Japaridze)**
1.	სამშობლო ღვინისა (s. 1)	Çevrilmemiş	Şarap Beşiği (s. 7)
2	სოფელი ვაშლოვანი (s. 2)	Vaşlovani (Elmalı) Köyü (s. 2)	Vaşlovan Köyü (s. 2)
3	ლეკები კახეთში (s. 4)	Çevrilmemiş	Lezgiler Kahet'te (s. 11)
4	ქეთოს მოტაცემა (s. 5)	Çevrilmemiş	Keto'nun Kaçırılması (s.12)
5	მდევარი (s. 7)	Çevrilmemiş	Takipçi (s. 14)
6	ქეთოს ნაიბი ყიდულობს (s. 9)	Çevrilmemiş	Naip Keto'yu satın alıyor (s. 16)
7	ქეთო ლეკ ქალად იქცა (s. 11)	Çevrilmemiş	Keto Lezgi Bir Kız Haline Dönüştü (s. 17)
8	ამაო ცდა ქეთოს მამისა (s. 13)	Çevrilmemiş	Keo'nın Babasının Başına Çabalaması (s.18)
9	ქეთოს მამა იტაცებს (s. 15)	Çevrilmemiş	Babası Keto'yu Kaçırıyor (s. 20)
10	ქეთო საშინლად იტანჯებოდა (s. 18)	Çevrilmemiş	Keto Çok Acı Çekiyor (s. 23)
11	იავნანამ რა ჰქმნა? (s. 22)	Çevrilmemiş	Ninni Ne Yaptı? (s. 26)
12	ქეთო და მისი დედობილ-მამობილი (s. 27)	Çevrilmemiş	Keto ve Analığı, Babalığı (s. 30)
13	ქეთოს ბედნიერება (s. 29)	Çevrilmemiş	Keto'nun Mutluluğu (s. 32)

Yukarıdaki örnekten de anlaşıldığı gibi kaynak metinde yer alan 2. bölüm başlığı hariç diğer bölüm başlıkları Ç1'de çıkarma işlemi kullanılarak erek metinde yer verilmemiştir. Ç1'de 2. bölüm başlığını "Vaşlovani (Elmalı)" şeklinde ekleme stratejisi kullanılarak erek metne aktarıldığını Ç2'de ise "Vaşlovan Köyü" olarak erek metne aktarıldığını kaynak metne yakınlığından dolayı yeterli çeviri olduğunu söyleyebiliriz. Gürcüce "Vaşli" kelimesinden gelen ve "Elma" anlamına gelen köyün ismi olarak kullanılacağı için "Vaşlovan Köyü" olarak kullanılması daha uygundur. Bu bağlamda Ç2'nin kaynak metne uygunluğundan dolayı yeterli çeviri olduğunu Ç1'in ise erek dile uygunluğundan dolayı kabul edilebilir bir çeviri olduğunu söyleyebiliriz.

Örnek II

KM: ბავშვი აწმდგომით ცხოვრობს. ის შეუწყვეტლივ, ყოველდღე იზრდება, სულითა და ხორცით წინ მიდის, მატულობს, გრძნობს ამ თავის ზრდასა, წინსვალას და ბედნიერია ამ გრძნობით. ის სრული სიხარულით შეჰხარის ცასა და დედამიწასა, ბუნებასა და ადამიანსა. რადგან ბედნიერია აწმდგომით, ბავშვი არ ფიქრობს არც წარსულზე და არც მომავალზე. ამის გამო წარსულის ნაშთი, ხსოვნა, მოგონება მის გულსა და გონებაში მალე სუსტდება, მკრთალდება და თითქოს სრულიად იშლება. აწმდგომი კი სრული ძალით მოქმედებს მასზე და იჭერს წარსულის ადგილს მთლად განუყოფლად (s. 11).

Ç1: Çevrilmemiş

Ç2: Çocuk şuan ki duygularla yaşıyor, gün geçtikçe büyüyor, gelişiyor, büyüdüğünü hissetmeye başlıyor ve bu hisleriyle de mutlu oluyor; Gökyüzünden yeryüzünden, doğadan ve insandan bile mutluluk duyuyor. Çocuk şu anki halinden memnun olduğu için ne geçmişini ne de geleceğini

düşünüyor ve bundan dolayı kalbinden ve aklından geçmişin izi ve hatırası tamamen siliniyor. Şuan ki durum çocuğun üzerinde etki yapar ve geçmişin yerini tutar (s. 17).

Yukarıda verdiğimiz örnekte kaynak metnin Ç1'de yer almadığını görmekteyiz. Çevirmenin çıkarma stratejisi kullanarak kaynak metni hedef metne aktarmada gereksiz gördüğünden olsa gerek böyle bir çeviri yapmaya gerek duymuştur. Metnin çevirmen ya da yayınevi tarafından sorunlu ya da gereksiz görülen kısımların çeviriye dâhil edilmemesi (Tahir Gürçağlar, 2013: 43). Ç2'de ise, kaynak metindeki ilk cümleyi çıkarma stratejisinden yararlanarak hedef metne eksik çevrilmiştir. Örneğin; kaynak metindeki "სულითა და ხორცით წინ მიდის, მატულობს" (sulita da khortsit tsin midis, matulobs) ifadesi hedef metne aktarılmamıştır. Özellikle metnin düzenini sağlayan bu ifadenin metni takiben "Canla kanla önde gidiyor, artıyor (…)" ifadesi çeviri metne eklenseydi çevirinin anlam akışını düzene koyabilirdi. Ayrıca kaynak metinde yer alan "zayıflamak, titremek" anlamlarına gelen "სუსტდება, მკრთალდება"(Sustdeba, mkrtaldeba) ifadeleri Ç2'de çevrilmediğini görmekteyiz. Buradan hareketle Ç1'in çevrilmemiş olmasıyla çıkarma stratejisiyle erek odaklı bir çeviri anlayışı olarak değerlendirilebilir. Ç2 ise kısmen, yer yer kaynak metinde yer alan ifadeleri yer verilmeyip çıkarma stratejisi uygulasa da kaynak metnin çoğunun hedef metne aktarıldığını görmekteyiz. Bu bağlamda Ç2'nin de bunları göz önüne alındığında kabul edilebilir bir çeviri olduğu söylenebilir.

Örnek III

KM: აღმოჩნდა, რომ პირველის წლების ჩაბეჭდილებანი და ჩასახულებანი კი არ გამქრალიყვნენ და არ წაშლილიყვნენ ქეთოს გონებაში, თურმე ღრმად ეძინათ, დამარხულნი იყვნენ მისი სახსოვრის სიღრმეში, ძირში, როგორც მცენარის თესლია დამარხული მიწაში, და ზევიდან მათ ეფარებათ მთელი ათის წლის ნანახი და ნაცადი დაღესტანში ყოფნის დროსა. ამ ჩასახულებათა დაძვრა და გამოღვიძება შეეძლო მხოლოდ რომელსამე ძლიერსა და ღრმა ჩაბეჭდილებას, სწორედ ისე, როგორც მცენარის თესლს ზევით ამოიყვანს ხოლმე გამაცოცხლებელი მზის სითბო – სინათლე. ამისთანა მზეებრივი ჩაბეჭდილების მოხდენა ქეთოს გონებაში შესძლო მხოლოდ სამშობლო ხმამ, საბავშვო სიმღერამ „იავნანამ", რომელიც ყველაზე უფრო ღრმად ჰქონდა ქეთოს ძვალსა და რბილში გამჯდარი (s. 25).

Ç1: Çevrilmemiş

Ç2: Anlaşıldığı gibi, Keto'nun aklındaki ilk yılların etkisi, hatırası sönmemiş ve silinmemişti. Bu duygular öyle derindi ki, toprakta bitkinin tohumunun gizlendiği gibi ruhunda gizlenmişti. Dağıstan'da on yıl boyunca yaşadıkları ise üstünü kapatmıştır. Bu anısını tekrar sadece güçlü bir etki canlandırabilirdi, güneş ışıklarının bitkinin tohumunu yetiştirdiği gibi. Güneş gibi etki ise sadece annesinin sesi ve en derin iz bırakan çocukluk şarkısı – "Ninni" yarattı (s. 28).

Kaynak metin ve hedef metinler karşılaştırıldığında Ç1'in çevrilmediğini çıkarma stratejisi uygulandığı görülmektedir. Ç2' de ise kaynak metinde yer alan "ღრმა" (ğrma) ve რომელიც ყველაზე უფრო ღრმად ჰქონდა ქეთოს ძვალსა და რბილში გამჯდარი" (romelits kvelaze upro ğrmad hkonda ketos dzvalsa da rbilşi gamcdari) ifadelerine yer verilmemiştir. Bir noktayı belirtmekte fayda vardır. Ç2' de iki cümleyi bağlayan ilgi tümce görevinde yer alan "რომელიც ყველაზე უფრო ღრმად ჰქონდა ქეთოს ძვალსა და რბილში გამჯდარი" (romelits kvelaze upro ğrmad hkonda ketos dzvalsa da rbilşi gamcdari) ifadenin çıkarılması erek metne kısa yoldan aktarma işlevi görmüştür. Hedef odaklı yapılan bu çeviriler kabul edilebilir çeviri olduğu söylenebilir.

Örnek IV

KM: დასავლეთით ამ სოფელს ერტყა ზვრები და ვენახები, ხოლო აღმოსავლეთის მხრივ ის თითქმის ეხებოდა ხშირსა და აყრილს ტყეს, რომლითაც შეფენილი იყო მთა. ამ ხშირის ტყის წყალობით შიგ შუა გულს სოფელში მიწითგან შადრევანივით ამოჩუხჩუხებდა ვეებერთელა ანკარა წყარო, რომლის ყინულივით ცივი წყალი იყო საკვირველი სასმელი მთელი სოფლისა. შენობანი სოფლისა სულ ქვიტკირისანი იყვნენ და ჰმოწმობდნენ, რომ სოფელი შემლებული იყო. მართლაც, მაშინ ვაშლოვანმა და მთელმა კახეთმა არ იცოდა, რა იყო ვაჭრის ვალი, რომელშიაც ეხლა კახეთი ჩაფლულია (s 2).

Ç1: Köyün batı yöresini bağlar bahçeler kuşatmış, doğusunu ise zengin yaylalarla, bağrında binbir güzellikler saklıyan ulu dağlar kapatmıştı. Ormanlarının soğuk suları meşhurdu. Köyün ortasında da kaynıyordu. Tüm köylünün severek kullandığı şadırvan'ın buz gibi cansuyu ün salmıştı (s. 147).

Ç2: Doğu tarafındaki kısmında ise hemen hemen sık ve gür ormanlar yer alıyordu. Bu sık ormanlar sayesinde köyün tam ortasında topraktan büyük bir duru su kaynağı fıskiye gibi fışkırıyordu. Bu buz gibi soğuk su köyün vazgeçilmez içme suyuydu. Köylerin ev yapısı kireç taşındandı ve zengin bir köy olduğu buradan daha iyi anlaşılıyordu. Gerçekten de o zamanlar Vaşlovan köyü ve tüm Kahet tüccarı borçlu olmak ne demek bilmiyordu. Şimdi ise Kahet tüccar borçlarına gömülmüş oluyor (s. 9).

Yukarıda verdiğimiz örnekte kaynak metinde yer alan "დასავლეთით ამ სოფელს ერტყა ზვრები და ვენახები" (Dasavletit am sopels ertka zvrebi da venakhebi) ifadesi Ç2'de çevrilmediğini çıkarma stratejisi kullanıldığını görüyoruz. Ç1'de ise çevirmen "zengin yaylalarla, bağrında binbir güzellikler saklıyan ulu dağlar (…) ifadesi ekleyerek çeviri yapmıştır. Kaynak metindeki "ამ ხშირის ტყის წყალობით შიგ შუა გულს სოფელში მიწითგან შადრევანივით ამოჩუხჩუხებდა ვეებერთელა ანკარა წყარო, რომლის ყინულივით ცივი წყალი იყო საკვირველი სასმელი მთელი სოფლისა." ve "ჰმოწმობდნენ, რომ სოფელი შემლებული იყო. მართლაც, მაშინ ვაშლოვანმა და მთელმა კახეთმა არ იცოდა, რა იყო ვაჭრის ვალი, რომელშიაც ეხლა კახეთი ჩაფლულია" ifadelerine Ç1'e çıkarma stratejisi kullanılarak aktarılmamış ve kabul edilebilir çeviri niteliğindedir. Ancak Ç2'de bu ifadeler birebir aktarıldığı için yeterli çeviri olduğu söylenebilir.

Örnek V

KM: როდესაც დაღამდა და გამდელი ბავშვით არსად იყო, შეფიქრიანდნენ და მეზობლებში გაგზავნეს მოსაკითხავად, მაგრამ აბა რას იპოვნიდნენ, ყველგან უთხრეს, რომ დღეს არც კი გვინახავს ისინიო. მაშინ შეშინებულმა დედ-მამამ ჩირაღდნებით დაუწყეს ძებნა სოფლის გარშემო (s. 7).

Ç1: Akşam olduğu halde onların eve dönmeyişi şüphe uyandırdı ve komşuları dolaşıp aramağa koyuldular. Fakat ne gezer. Herkes bugün onları hiç görmediklerini söylediler. Bu kez alevlenen ana-baba onları köy dışında aramağa başladılar (s. 150).

Ç2: Akşam dadının ve çocuğun ortada olmadıklarını anladıkları an endişelenmeye başladılar. Komşularına sordurttular. Ama nafile. Herkes bugün onları görmediklerini söylüyordu. O anda şaşkın üzüntülü anne-babası meşale ile köyün etrafında onları aramaya başladılar (s. 14).

"Meşaleyle" anlamına gelen "ჩირაღდნებით" (Çirağdnit) kelimesi Ç1'de çıkarma stratejisi kullanılarak, "şaşkına dönmüş", "korkmuş" anlamlarına gelen "შეშინებულ" (Şeşinebul) ifadeleri Ç1'de yerlileştirme yapılarak "alevnen" olarak çevrilmiştir. Ç2' de ise "üzüntülü" ifadesi eklenerek ekleme stratejisiyle bir çeviri yapılmıştır. Hedef odaklı yapılan Ç1 ve Ç2 kabul edilebilir çeviri olarak değerlendirilmektedir.

Örnek VI

KM: ვაშლოვანის ნაპირას, აღმოსავლეთით, ტყის ახლო, იდგა მშვენიერი ორსართულიანი სასახლე, ირგვლივ შემკული ლამაზი მოაჯირებითა. ეს სასახლე ეკუთვნოდა თავად ლუარსაბ ქართველაძესა, რომელიც განთქმული იყო მთელს კახეთში თავისი სიმდიდრით და პურადობით (s. 2).

Ç1: Vaşlovaninin doğu kıyısında, dağın eteğinde iki katlı bir ev vardı. Güzelliğiyle, haşmetiyle köye hâkim bir duruşu vardı. Bu, bütün Kaheti'de iş görürlüğü, iyilikseverliği ile ün yapmış, köyün eşrafından Zurab Kartveladze'nin eviydi (s. 147).

Ç2: Vaşlovan köyünün kenarında, doğu tarafında, ormanın yakınında etrafı güzel çitlerle süslenmiş mükemmel iki katlı bir saray vardı. Bu saray Zurab Kartveladze'ye aitti. Kartveladze tüm Kahet'te zenginliğiyle ve misafirperverliğiyle ün salmış bir kişiydi (s. 9).

Kaynak metinde yer alan "saray, konak" anlamına gelen "სასახლე" (sisakhle) Ç1'de "ev" olarak çevrilerek aktarılmıştır. Ayrıca "haşmetiyle köye hâkim bir duruşu vardı" ifadesiyle yorumlanarak aktarılmıştır. Yine kaynak metinde yer almayan Ç1'de yer alan "iş görürlüğü, iyilikseverliği ile ün yapmış, köyün eşrafından (…)" gibi ifadeler eklenerek hedef metne aktarılmıştır. Bu bağlamda Ç1'in kabul edilebilir çeviri olduğu aşikârdır. Ç2'de ise birebir çeviri çevrilerek aktarılarak yeterli bir çeviri yapılmıştır.

Örnek VII

KM: ზურაბი და მაგდანი სულ ხუთი-ექვსი წლის ჯვარდაწერილნი იყვნენ. შვილად ჰყავდათ ერთადერთი ქალი – ქეთო, რომელიც მესამე წელიწადში იდგა. მეტად საყვარელი ბავშვი იყო ქეთო: ლამაზი, თეთრი ბამბის ქულასავით, ცქრიალა, მხიარული და უღალავი მოტიკტიკე. ამასთან ქეთოს საშინლად უყვარდა თავისი დედის სიმღერა, ხშირად ამღერებდა და სულგანაბული ყურს უგდებდა მთელი საათობით. კაცს სწორედ ჩასაყლაპავად მოუნდებოდა ეს ბავშვი. დედ-მამას მასზე ამოდიოდა მზე და გაგიჟებით უყვარდა (s. 3).

Ç1: Zurab'la Magdan beş-altı yıllık evliydiler. Biricik kız evlatları Keto üçüncü yaşını işliyordu. Keto pek sevimli bir kızdı. Güzel, pamuk külçesi kadar beyaz, afacan şakrak, enerjik, dilbaz. Keto anasının türkülerini pek severdi. Sık sık söyletir, büyük bir haz ve can kulağıyla dinlerdi. İnsan Keto'yu seyrederken sevdiğinden onu yiyesi gelirdi. Bu çocuk ailenin günü, güneşiydi. Ana-babası onu pek çok seviyorlardı (s. 147).

Ç2: Zurab ve Magdana beş altı yıldır evliydiler. Onların üç yaşındaki bir kızı vardı. Adı Ketoydu. Çok sevimli bir çocuktu. Beyaz pamuk şeker gibi, diri ve canlı neşeli ve afacan bir kızdı. Ayrıca, Keto annesinin şarkısını çok seviyordu. Sık sık söyletip saatlerce ninniye kulak veriyordu. Bu küçücük kıza herkes hayran kalıyordu. Annesinin ve babasının canıydı, her şeyi idi (s. 10).

Ç1 ve Ç2'de "თეთრი ბამბის ქულასავით" (Tetri bambis kulasavit) ifadesi "pamuk külçesi kadar beyaz, beyaz pamuk şeker gibi…" şeklinde yerlileştirme işlemiyle hedef metne aktarılırken tamamen bağımsız bir çeviri görmekteyiz. Kaynak metindeki Türkçe anlamı "pamuk yünü" olan "ქულასავით" (kulasavit) ifadesi hedef metne akatarıldığında anlam bozukluluğu yaratmadığı için hedef metne yakınlığından dolayı kabul edilebilir çeviri olduğu söylenebilir. Ç1'e kaynak metinde yer almayan "dilbaz" kelimesi eklendiğini görmekteyiz. Çevirmenin cümlenin akışına binaen yorumunu katarak hedef okuyucusuna aktardığı düşünülebilir. Ç1'de çevirmen "şarkı, türkü" anlamına gelen "სიმღერა " (simğera) adlı ifadeyi çoğul bir biçimde "türküler" olarak hedef metne aktarmıştır. Aslında "şarkı" olarak çevrilmesi gerekirdi. "(…) büyük bir haz ve can kulağıyla dinlerdi" ifadelerine yer

vererek ekleme stratejisi kullanılmıştır. Kaynak metinde yer alan "დედ-მამას მასზე ამოდიოდა მზე" (ded-mamas masze amodıoda mze) ifadesini Ç2'de çıkarma stratejisi kullanılarak çevrilmediği görülmektedir. Ç2'de "Bu küçücük kıza herkes hayran kalıyordu." cümlesi tamamen yorumlama işleviyle hedef metne aktarılmıştır.

Örnek VIII

KM: ამ ვაკის ზედ შუა წელზე დაინახავ გრძელ ლაპლაპა ზოლს, ჩრდილოეთიდან სამხრეთისაკენ გავლებულსა. ეს სწორი ვაკე არის კახეთის ველი, ლაპლაპა ზოლი კი - მდინარე ალაზანი, რომელიც კახეთს ჰყოფს ორს, თითქმის თანასწორ ნაწილად; აქეთა ნახევარს ჰქვია გამოღმა მხარი, იქითას - გაღმა მხარი (s. 1).

Ç1: Bu ovanın ortasında, kuzeyden güneye doğru akar bir nehir vardır. Bu nehre Alazani, ovaya da Kaheti düzlüğü adı verilir. Alazani suyunun ikiye böldüğü Kaheti düzlüğünün bir bölümüne Beri Yaka, öteki bölümüne de Karşı Yaka denir (s. 146).

Ç2: Bu ovanın üst orta yerinde uzun, parıltılı bir çizginin kuzeyden güneye doğru çalkalandığını fark edeceksiniz. Bu düz ova Kahet[5] vadisidir, parıltılı çizgi ise Kahet'i bu taraf ve öteki taraf olarak ikiye bölen Alazan nehridir (s. 7).

Yukarıdaki çeviri metinleri incelediğimizde kaynak metinde yer alan "ვაკის ზედ შუა წელზე" (bakis zed şuan tselze) ifadesindeki "üstünde" anlamına gelen "ზედ" (zed) ifadesi Ç1'de yer almayıp yine devam eden cümlede bağımsız bir çeviri yapılarak kaynak metnin anlamını hedef dil okuyucusuna içerik olarak aktarma çabasında olduğunu görmekteyiz. Bu işlemi çıkarma stratejisi kullanılarak hedef metne aktarmıştır. Ç1'in hedef metne yakınlığından dolayı kabul edilebilir çeviri olarak yorumlanabilir. Ç2'de ise birebir çeviri yapılarak kaynak metne yakın olmasından dolayı yeterli bir çeviridir. Ç2'de "Kaheti" ifadesi bölge, şehir anlamına gelmektedir. Çevirmenler burada hedef dil okuyucusuna dipnotla bir açımlama getirerek aktarma yoluna girmiştir. Çevirmenlerin bilgi verme amacıyla yapmış oldukları düşünülebilir.

Örnek IX

KM: თბილისისდან რომ აღმოსავლეთისაკენ წახვიდე, ერთი დღის მოგზაურობის შემდეგ მიადგები ერთ გრძელ მთას, რომელსაც ჰქვია ვიცი (s. 1).

Ç1: Tiflis'ten doğuya doğru gidersiniz, bir günlük yolculuktan sonra uzun bir yaylaya ulaşırsınız. Buraya (Tsivi) Soğuk Yayla) denir (s. 146).

Ç2: Tiflis'ten doğuya doğru gittiğinizde bir günlük yolculuktan sonra "Soğuk olarak bilinen yüksek bir dağa yaklaşacaksınız (s. 7).

Kaynak metindeki bir cümlelik ifadeyi Ç1'de iki cümle halinde çevrildiğini ve cümlenin anlamını bozmadığını söyleyebiliriz. Ç1'de "soğuk anlamına gelen "tsivi" ifadesi ekleme işlemiyle erek metne eklenerek aktarılmıştır. Ç2'yi ele aldığımızda ise kaynak metnin anlamını doğrudan aktarabilmeyi başarmıştır. Buradan hareketle Ç1'in erek metne yakınlığından dolayı kabul edilebilir çeviri, Ç2'in ise kaynak metne yakınlığından dolayı yeterli çeviri olarak belirtebiliriz.

Örnek X

KM: სოფელს ვაშლოვანში დაიარებოდა კაი ხნიდან სავაჭროდ ორი ბაჯაჯგუნა ლეკი. ესენი ისე წყალწაღებულები იყვნენ, რომ თვითონ ლეკებსაც აბუჩად ჰყავდათ აგდებულნი.

[5] Doğu Gürcistan'daki bir bölge.

ამიტომ მათგან ცუდი საქმის გაბედვას არავინ არ მოელოდა; მაგრამ მალე მათ გაამართლეს ქართული ანდაზა: თავჩაღუნული – კუდაბზეკილიო... (s. 5).

Ç1: Vaşlovani'ye sık sık ticarete gelen iki ağırbaşlı Dağıstanlı vardı. Bunlar o derece alçakgönüllü ve mahzun görünüşlü idiler ki hiç kimse, hatta kendi yurttaşları bile onların kötü bir iş yapmağa cesarete edeceklerini ummazdı. Fakat gel gör ki bunlar bir Gürcü Atasözünü pek güzel gerçekleştirip ispat ettiler. "Başı eğik, kuyruğu dik" (s. 148).

Ç2: Vaşlovan Köyünde uzun zamandan beri ticaret yapmak amacıyla iki kısa boylu, çirkin şişko Lezgi dolaşıyordu. Onlar o kadar berbat ve sefillerdi ki, kendi insanları bile onlarla alay ediyorlardı. Bundan dolayı hiç kimse onlardan kötü bir iş cesaret etmelerini beklemezdi. Ancak onlar davranışlarıyla "Suyun yavaş akanından, insanın yere bakanından kork" atasözünü doğru çıkardılar (s. 12).

Kaynak metindeki kısa boylu anlamına gelen "ბაჯაჯგუნა" (babacguna) kelimesi Ç1'de "ağırbaşlı", "kısa boylular" anlamına gelen "წყალწაღებულები" (Tskaltsağebulebi) ifadesini "alçakgönüllü ve mahzun görünüşlü" şeklinde çevrildiğini görmekteyiz. Bu çeviriler aslında kaynak metnin gerçek anlamını yansıtmamaktadır. Ç1'de "Fakat gel gör ki bunlar bir Gürcü Atasözünü pek güzel gerçekleştirip ispat ettiler. "başı eğik, kuyruğu dik" ifadesi ekleme yapılıp hedef metne uyarlanarak yorumlama stratejisi kullanılmıştır. Bu yüzden Ç1'in hedef metne yakınlığından dolayı kabul edilebilir çeviri olduğunu söyleyebiliriz. Ç2'yi incelediğimizde kaynak metinde verilen ifadelerin uygun bir şekilde anlamını bozmadan aktarıldığını görmekteyiz. Bu yüzden yeterli çeviri ilkesine uygun olduğu söylenebilir.

Örnek XI

KM: ჩვენ უკვე ვიცით, რომ სოფელ ვაშლოვანს აღმოსავლეთით ეკრა დიდი, ატეხილი ტყე, ამ ტყის პირას ხშირად სეირნობდა ხოლმე ქართველაძის სახლობა, რადგანაც სახლი იქვე ახლო ედგათ (s. 7).

Ç1: Vaşlovani'nin doğusunu ulu ormanların kapladığını biliyoruz. Kartveladze'nin evi bu dağın eteğindeydi ve ailenin işi de bu dağın eteklerinde serpiliydi. Az uzakça olan tarlalarda da yazlık evleri bulunuyordu (s. 148).

Ç2: Bildiğimiz gibi Vaşlovan Köyünün doğusu sık ve gür bir ormanla kaplıydı. Bu ormanın etrafında Kartveladze'nin ailesi sık sık geziniyordu. Çünkü evleri bu tarafa çok yakındı (s. 13).

Ç1'de "ulu" kelimesi ile yorumlama stratejisi kullanıldığını "ailenin işi de bu dağın eteklerinde serpiliydi. Az uzakça olan tarlalarda da yazlık evleri bulunuyordu" ifadeleriyle ekleme ve yorumlama stratejiyle hedef metinde görmekteyiz. Buradan hareketle kabul edilebilir çevri anlayışı söz konusudur. Ç2'de ise birebir çeviri yapılarak kaynak metnin göz önünde bulundurulduğu söylenebilir.

Örnek XII

KM: ყოველ ენკენისთვეში ქართველაძეს ქართლიდან ეწვეოდნენ ხოლმე ქალი და სიძე, დაღესტანიდან ნაიბი თავისი ცოლითა და ამალით. არა გვგონია, რომ ვისმე თავის სიცოცხლეში რთველი ისე სიამოვნებით და ბედნიერებით გაეტარებინოს, როგორც ატარებდა ქეთო (s. 28).

Ç1: Bundan sonra her yılın ekim ayları Kartveladze'nin evi Naibe karısından başka Keto ile kocasının da ziyaretleriyle şenleniyordu. Zannediyoruz ki, her sonbahar Keto'nun tattığı saadet kadarını başka fani tatmamıştır (s. 162).

Ç2: Her eylül ayında Kartveladze'yi Kartl'dan kızı ve damadı, Dağıstan'dan da Naip ve eşi ziyaret ediyorlardı. Bağbozumu günleri Keto gibi zevk ve sefada geçiren insan yoktu bu dünyada (s. 31).

Kaynak metinde eski dilde "eylül ayı" anlamına gelen "ენკენისთვე" (enkenistve) kelimesi Ç1'de ekim ayı olarak çevrildiğini görmekteyiz. Belirtmek gerekirse; "eylül" ayı anlamına gelen Çağdaş Gürcü dilindeki anlamı ise "სექტემბერი,, (sektemberi) kelimesidir. Ç1'de kaynak metinde yer alan temel ifadelere yer vermediğini görmekteyiz. Örneğin: "ქართველაძეს ქართლიდან ეწვეოდნენ ხოლმე ქალი და სიძე, დაღესტანიდან ნაიბი თავისი ცოლითა და ამალით" (Kartveldazes kartlidan etsveodnen kholme kali da sidze, dağıstanidan naibi tavisi tsolita da amalit) ilk cümlesi çıkarma stratejisi uygulamayı, cümleyi takiben çevirmen yorumlama stratejisi kullanarak metne yorum katarak hedef metne aktarma yolu seçmiştir. Ç2'de ise birebir çevirisi yapılarak hedef metne aktarım yapılmıştır. Böylece Ç2'nin yeterli bir çeviri olduğunu söyleyebiliriz.

Örnek XIII

KM: ზურაბს თავის ქალი უფრო შუა დაღესტანში ეგულებოდა და იქ აძებნინებდა, რადგანაც მომტაცი ლეკები იქიდან იყვნენ. ზურაბმა შეუთვალა ნაიბს, რომ ეგ ქალი ჩემი შვილია, მოტაცებულია ჩუმად და ოღონდ დამიბრუნე უკან და რასაც მთხოვ, მომცემი ვარო. ნაიბმა შემოუთვალა პასუხად, რომ თუ თავდაპირველად მცოდნოდა, რომ ეს ბავშვი შენი ქალია, მე თვითონ დაგიბრუნებდიო, მაგრამ ახლა გვიანღა არისო. მეცა და ჩემს ცოლსაც მზე ამ ბავშვზე ამოგვდის, მასაც ძლიერ ვუყვარვართ, აქაურობაში გაჩვეულია, თქვენ სრულიად დავიწყებული ჰყავხართ და ამიტომ ქეთოს ვერ დაგიბრუნებ, თუნდ მთელი კახეთის სიმდიდრე კარებზე დამიგროო (s. 13).

Ç1: Zurab kızının Orta Dağıstan'a götürüldüğünü tahmin ediyor, o bölgede aratıyordu. Zira şaki Dağıstanlılar oralı idiler. Bunun üzerine Zurab, Naibe, evlat edindiğin çocuk benim kızımdır. Köyümden gizlice kaçırıldı. Bana yavrumu iade et. İstediğini veririm. Naip cevaben; önceleri öğrenseydim iade ederdim. Şimdi artık geç. Bizim günümüz, istikbalimiz bu çocuğun varlığıyla doğuyor. Kendisi de bunlara alıştı, bizleri çok sevdi. Sizleri tamamen unutmuş durumdadır. Bu sebepten Keto'yu iade edemem. Hatta bütün Kaheti eşrafını kapıma yağsan bile…(s. 153).

Ç2: Zurab kendi kızının daha çok orta Dağıstan'da olabileceğini sanıyordu ve Keto'yu oralarda aratıyordu. Çünkü kaçıran Lezgiler oranın insanıydılar. Zurab Naip'e "O kız benim çocuğum, habersizce kaçırıldı, yeter ki bana önsün, ne isterseniz vereyim." Diye haber gönderdi. Naip de ona "Eğer baştan senin çocuğun olduğunu bilseydim, kendi ellerimle sana getirirdim. Ancak şimdi artık çok geç. O bizim her şeyimiz, kendisi de bizi çok seviyor. Buraya da alışmıştı. Sizi tamamen unutmuştu. Bundan dolayı Kahet'in tüm zenginliğini ayaklarımın altına sersen bile Keto'yu size geri vermeyeceğim." Diye cevap verdi (s. 18).

Ç1'de "haydut" anlamına gelen "şaki" kelimesi kullanılmış olup kaynak metinde bu ifadeyi verebilecek bir kelime yer alamamaktadır. Fakat bu kelimeyi ekleme stratejisiyle erek metne aktarılmıştır. Yine kaynak metinde olmayıp hedef metinde yer alan "Bizim günümüz, istikbalimiz bu çocuğun varlığıyla doğuyor." ve "bizleri çok sevdi." gibi ifadelerin yorumlama ve ekleme yapılarak aktarıldığını görmekteyiz. Ç1'de kaynak metnin anlamını bozmadan hedef metne aktarıldığı "Kaheti eşrafını kapıma yağsan bile" ifadesi anlamsal olarak metne uyum sağlasa bile kaynak metnin gerçek anlamı, "Kaheti'nin zenginliğini kapıma yağsan bile" şeklinde çevrilseydi daha anlamsal ve biçimsel uyum sağlanmış olacaktı. Böylece Ç1'in hedef metne yakınlığından dolayı kabul edilebilir çeviri anlayışı benimsediği belirtilebilir.

Ç2' de ise "kendi ellerimle sana getirirdim" ifadesi yer verilerek kaynak metinden bağımsız bir çeviri yapıldığını söyleyebiliriz. Erek metindeki "ayaklarımın altına sersen" ifadesiyle yerlileştirme stratejisi kullanılmıştır. Bu bağlamda, Ç2 in, erek dile uygunluğundan dolayı kabul edilebilir bir çeviri olduğu söylenebilir.

Sonuç

Çeviri, insanların farklı bir dünyaya ya da farklı insanlara karşı olumlu bir gözle bakmalarını sağlayan bir tür eylemdir. Bu eylem, bilgiyi, teknolojiyi, sanatı ve benzeri birçok alandaki çalışmaları daha geniş bir okuyucuya aktarma fırsatı sağlar. Kaliteli bir çeviri için, her iki dilin dil bilgisi yapılarının iyi bilinmesi ve hedef dildeki kullanım özelliklerinin iyi bir şekilde araştırılıp değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, Türkçe ve Gürcüce'nin gramer yapısındaki farklılıklarda dikkate alınıp, kaynak metne uygun bir çeviri yapılması gerekmektedir.

Bu çalışmada, Hayri Hayrioğlu, Asmat Japaridze ve Gül Mükerrem Öztürk'ün yapmış olduğu Türkçe çeviriler dikkate alınarak değerlendirmeye alınmıştır. Bir ninnin hikâyesini ele alan "İavnanam Ra Hkmna? (Bir Ninninin Hikâyesi / Ninni Ne Yaptı?) üzerinde değerlendirilmelerde bulunulmuştur. Her iki çeviri örneğinde farklı çeviri eşdeğerleri ve stratejileri kullanılmıştır. Çeşitlilik, her bir hikâyeye göre farklılık göstermektedir. Asmat Japaridze ve Gül Mükerrem Öztürk'e ait çeviri, yer yer sadık metne sadık kalmasa da Hayri Hayrioğlu'nun çevirisiyle kıyasladığımızda kaynak metne daha çok sadık kaldığını söyleyebiliriz. Özellikle kaynak metnin bölüm başlıklarını Hayri Hayrioğlu'nun çevirisinde bir bölüm hariç görmemekteyiz. Çeviri 1'de dikkat çekici bir diğer unsur ise kaynak metinde yer almayan dipnota yer verilmesidir. Asmat Japaridze ve Gül Mükerrem Öztürk'ün çevirisi, kaynak metne daha sadık kalmıştır. Hayri Hayrioğlu'nun çevirilerinde sıklıkla kullanılan stratejiler ekleme, çıkartma, yorumlama, ekleme stratejileridir. Ekleme ve çıkarma işlemine ek olarak, birebir çeviri, her iki çeviri örneğinde de görülmektedir. Sonuç olarak, kaynak metne olabildiğince sadık kalan çevirilerde dahi kaynak metinden kopmalar görülebileceği gibi erek dil ve kültüre son derece yakın olan çevirilerde de kaynak metine bu tür yaklaşımlar söz konusu olabilir. Tüm bu bilgiler ışığında, kaynak metine olan mesafeleri açısından değerlendirildiklerinde, Ç2 kaynak metine en yakın olan yani yeterli ölçüde bir çeviri iken, Ç1 erek dil ve kültüre olan yakınlığından dolayı kaynak metinden en uzak olan yani kabul edilebilir ölçüde bir çeviri olarak belirlenmiştir. Bahsi geçen çevirmenler hedef dilde yapılan çeviride yüzde yüz eşdeğerlik sağlanamamış olsa da kahramanların hem fiziksel hem de ruhsal durumlarını Gürcü dili ve Türk dili okuruna en iyi şekilde yansıtabilmeyi başarabilmişlerdir.

KAYNAKÇA

Beridze, K. (2018). თარგმანმცოდნეობა / Targmanmcodneoba. Batum: Batum Şota Rustaveli Devlet Üniversitesi Yayınları.

Gogebaşvili, İ. (1890). იავნანამ რა ჰქმნა? / İavnanam Ra Hkmna?. (Çev. Gül Mükerrem Öztürk, Asmat Japaridze), Ankara: Kültür Ajans Yayınevi, 2016.

Gogebaşvili, İ. (1890). იავნანამ რა ჰქმნა? / İavnanam Ra Hkmna?. (Çev. Hayri Hayrioğlu), İstanbul: Aksiseda Matbaası, 1968.

Holmes, James S. (1988/2000). "The Name and Nature of Translation Studies" in: The Translation Studies Reader. Lawrence Venuti (ed). 172-185. London/New York: Routledge.

Koller, W. (1992). Einführung in die Übersetzungswissenschaft, 4. baskı, Heidelberg-Wiesbaden. Aktaran: Kuran, N. (1995). Çağdaş Alman Çeviribilimcilerin Yaklaşımları. Çeviri ve Çeviri Kuramı Üstüne Söylemler. İstanbul: Düzlem Yayınları.

Popoviç, A. (1996). Çeviri Kuramları (Çev. Dinçay Köksal), Ankara: Neyir Yayıncılık, 1995, s. 44'ten AKTAŞ.

Pym, A. (2006). "On History of Formal Conceptualizations of Translation." Across Languages and Cultures 18(2):153-166.

Schleiermacher, F. (1973). Methoden des Übersatzens (1813). In: Hans Joachim Störig (Hrsg): Das Problem des Übersetzens. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

Suçin, M. H. (2013). Öteki Dilde Var Olmak. İstanbul: Say Yayınları.

Tahir Gürçağlar, Ş. (2014). Çevirinin ABC'si. 2. Baskı. Ankara: Say Yayıncılık.

Tanrıkulu, K. (2018). "Rainer Maria Rilke'nin "Duineser Elegien" Şiirinin Türkçe Çevirilerinin Genel Çeviri Stratejileri Açısından İncelenmesi." Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22(1), s. 207-222.

Uygur, M. (1997). Dilim Gücü. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Vardar, B. (1981). "Çeviri Konuşmaları. Yazka Çeviri." Sayı 2, s. 172-173.

Vermeer, H. J. (2008). Çeviride Skopos Kuramı. Çeviren: Konar, A.H. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Yalçın, P. (2015). Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama. Ankara: Grafiker Yayınları.

Yazıcı, M. (2007). Yazılı Çeviri Edinci. İstanbul: Multilingual.